

Hemlighusen på holmarna – en historik

Under innevarande vinter kommer Göta Segelsällskap att byta toalettsystem på Jungfruholmarna. Det kan vara på sin plats att dra sig till minnes alla dem som funnits och hur dom kom till. Götaseglarna har givetvis samlats där långt före 1915, då holmarna arrenderades av Göta . Det var nog ganska primitivt på den tiden. Stång i vägg är ett uttryck jag hörde av Hilding Blom, men hur det fungerade, vet jag ej.

Den första toaletten som nämns i våra skrifter är den Sjölanderska muggen från 20-30-talet. Damernas låg i strandkanten nedanför nuvarande anläggning. Herrarnas låg på udden mot farleden där en och annan seglare strandat i stenröset. Denna toalett hade i många år lutat mot sitt fall men hösten 1948 började Erik Jansson med hjälp av en del medlemmar schakta för grund till en ny anläggning intill damernas på lilla holmens utsida. Till vintern var grunden gjuten. Jansson satte sig i sinnet att saken skulle vara klar till hösten 49 och i oktober stod 4 avträden lika Sjölanders färdiga. Vid invigningen höll Erik Jansson ett kortare tal till dom som slutit upp. Med ordförandens och initiativtagarens rätt hade han anförtrots det nog så viktiga arbetet att måtta, såga ut och putsa dom 4 runda hålen i trävirket. Erik sade som slutkläm på talet att han hoppades att lokaliteterna skulle passa allas behov. ”Jag har ju gjort det efter mitt huvud jag”. Ett stort skratt från meningheten hördes. Styrelsen hoppades då att denna på klubbholmarna så viktiga angelägenhet ordnats för de närmaste decennierna. Det var optimistiskt tänkt.

Det höll bara 10 år. Gällstaöborna klagade, då man observerat papper och annat som flutit omkring. Hälsovårdsnämnden ålade Sällskapet att använda tunnor, som skulle fraktas över sundet och där hämtas av kommunen s.k. budning. Birger Rydholm som då var ordförande kom med ett annat förslag med vattentoaletter och rensbrunnar. I sin skrivelse till hälsovårdsnämnden skrev han: ”Då det sålunda är angeläget för Sällskapet att lösa sin avträdesfråga för all framtid tillfredsställande hemställer Sällskapet att få utföra arbetena enligt sitt förslag”. Tillstånd lämnades att på 4 meters djup släppa ut kloakvatten. För Birgers del blev det inte mycket seglat den sommaren. Han klagade att så få ville hjälpa till. Men det fanns glädjeämnen också skrev han: ”Ett av dem, grunden var lagd och vi skulle börja mura. Enda muraren i Sällskapet var Hilding Blom. Jag måste ju ringa honom och visste inte på vilken sida han stod på. Skeppar Bölja hade ju inlett blockad mot skithusbygget. Men vilket svar jag fick. Äre du Bigge, jag har väntat att du skulle ringa. Ta du ut 10 hektoliter bruk så ska jag sätta igång till lördan. Ja, då tyckte jag att isen var bruten”. Verkmästare Bigge Johansson ledde arbetet. Ville Lundborg, Kalle Eriksson med junioren Leif tog hand om rörmokeriet. Herbert Lindberg hade tidigare planerat, avvägt och lagt golv samt gjort allt övrigt cementarbete. Svenne Gustavsson snickrade och några oldboys gjorde måleriarbetet. Allt som allt kostade det 5.700 kronor. Då det inte fanns elström var det tvunget att ha en bensindriven motor till vattenpumpen. 2-taktsmotorns knatter hördes över hela holmarna. Tyst på oljudet blev det, när elströmmen drogs fram, men det största problemet var rensbrunnarna. Kapaciteten under regattor var helt otillräcklig. Det blev stopp och det blev att ösa med skopor på långa stänger. Några få frivilliga offrade sig under festkvällar. Heder åt dem.

För all framtid visade sig denna gång räcka 20 år. Hälsovårdsnämnden hörde av sig igen. Strängare krav på hantering och rening hade trätt i kraft. Goda råd var nu dyra och dåliga var

billiga. Ekerö kommun förordade på nytt användande av tunnor och budning. På ett årsmöte beslöts att slopa vattentoaletterna och spika vanliga torruggar. Virket till snickerierna kunde inte kosta många hundralappar. Själva huset fanns ju. Kommunen anvisade en plats utanför varvsområdet vid Jungfrusund där vi skulle få ställa tunnorna för avhämtning. Innan vi hunnit vidtaga våra mått och steg ringde en tjänsteman från kommunen, något skamsat och meddelade att dom tyvärr inte ägde någon mark i området. Nya beslut togs. Fackmän tog nu över och under ledning av ordföranden Sverker Bergman med hjälp av proffs och händiga amatörer byggdes toahuset på och om helt och hållet. Denna anläggning blev klar 1979. Multrum var den nya tekniken. Inga rörliga delar i konstruktionen, men med svängande armar och stela ryggar hos dem som fick ösa i det som visserligen blivit prima kompost, men ändå inte är kul att stå i upp till stövelskaften. En stor fördel med multrum är att det fungerar året om.

Nu efter 25 år är det dags igen. Nu kommer det stora språnget över till Gällstaö och in i framtiden. Vi måste ju vara uppkopplade numera. Kommer detta nya att bli det sista? Tja vem vet? Ingenting är så svårt att sia om, som om framtiden, var det någon som sade. Vattentoaletter har ju funnits i städerna i hundra år och hundra år till kan vi väl hoppas på därute. En vild gissning säger mig att om tusen år är det ”stång i vägg” som gäller för alla gubbseglare. Damerna går som alltid till The Ladies Room.

Gunnar Keijser